

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2015/16:3330

av Allan Widman m.fl. (L, M, C, KD)

med anledning av skr. 2015/16:88 Riksrevisionens rapport om länsstyrelsernas krisberedskapsarbete

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av länsstyrelsernas och de regionala stabernas funktioner och verksamhet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) i uppdrag att se över länsstyrelsernas krav på övningsverksamhet och beredskapskrav och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över de rättsliga förutsättningarna för Försvarmaktens stöd till samhället och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en samlad översyn av samordningen av civila och militära krigsplaceringar och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att ökade förvaltningsanslag för länsstyrelsernas krisberedskap går till avsedd verksamhet, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.

Inledning

Riksrevisionens rapport om länsstyrelsernas krisberedskapsarbete är en värdefull granskning. Den rör en del av vår krisberedskap som är viktig på flera sätt – såväl när det gäller såväl förberedande arbete och samordning som ledning och uppföljning. Vid den stora skogsbranden i Västmanland 2014 uppenbarades brister på alla dessa punkter. Dessa brister måste åtgärdas för att Sverige ska kunna stå bättre rustat för framtida kriser.

Länsstyrelserna har det regionala ansvaret för krisberedskapen. Vid omfattande kriser kan staten via länsstyrelserna ta över ansvaret från de kommunala aktörerna som har ansvaret för krishanteringen enligt ansvarsprincipen. Länsstyrelsernas uppgifter är bland annat att ta fram regionala risk- och sårbarhetsanalyser, följa upp kommunernas åtgärder inför och vid kriser och bedriva tillsyn av kommunernas arbete enligt LSO. Länsstyrelserna ska vidare stödja länets aktörer genom övningar och utbildningar.

Som regeringen påpekar i sin skrivelse står Sverige inför stora utmaningar på krisberedskapsområdet. Det rör sig inte bara om klimatrelaterade händelser som översvämningar och skogsbränder som kommer att bli vanligare med ett förändrat klimat, utan också om möjligheten att kunna hantera stora migrationsströmmar, terrorism och de hot som ryms inom den moderna hybridkrigföringen.

Det är därför viktigt att frågan om länsstyrelsernas krisberedskap ryms inom ramen för Försvarsberedningens nästa uppdrag. Vi vill se att Försvarsberedningen denna gång får ett bredare uppdrag som mer uttalat tar ett samlat grepp på alla säkerhetsutmaningar och de verktyg vi har att hantera dem med.

Civil-militär samverkan

I takt med att det ställs högre krav på krisberedskapen måste samhället bli bättre på att samordna de resurser som står till buds, såväl civila som militära. De civil-militära relationerna i Sverige har länge präglats av en beröringsångest som begränsat resursanvändandet på ett negativt sätt. Det är nu dags att det tas steg för att komma bort från dessa historiskt bundna, och idag inte fullt lika relevanta, begränsningar.

Den civil-militära samverkan har heller inte alltid fungerat när den väl satts på prov. Under skogsbranden i Västmanland 2014 fungerade samarbetet mellan räddningstjänsten mindre bra. Bristerna i samverkan visade sig bland annat i bristande kunskaper om vilka resurser som Försvarsmakten kunde bistå med, men även hur dessa skulle kunna begäras in. Detta innebar att nödvändiga insatser försenades, vilket var en av orsakerna till att branden inte kunde begränsas i ett tidigt skede.

Sedan 2013 finns hos Försvarsmakten fyra regionala staber. Ett av huvudsyftena för att skapa de regionala staberna var att förbättra den civil-militära samverkan på det regionala planet. Staberna ska kunna samverka med regionala civila aktörer för att kunna utnyttja samhällets samlade resurser vid begränsade eller större kriser. Det är viktigt att det arbetet säkerställs och ständigt utvecklas.

Därför bör det göras en översyn av de regionala stabernas funktioner och uppgifter så att de är synkroniserade mot länsstyrelsernas. I översynen bör även staberna och

länsstyrelserna ges i uppdrag att genomföra en integrerad planering för att säkerställa att försvarets resurser snabbt kan sättas in vid en civil kris.

Försvarsberedningen pekade i sin försvarspolitiska rapport från 2014 *Försvaret av Sverige – Starkare försvar för en osäker tid* på vikten av att tydliggöra Försvarmaktens roll i samhällets krisberedskap för att myndigheten fortsatt ska kunna utveckla sin förmåga att ge stöd till samhället. Försvarmakten är idag skyldig att ge stöd till samhället, vari länsstyrelserna utgör en central aktör. Detta regleras i ett antal förordningar. Dock finns en begränsning då Försvarmaktens stöd till samhället inte ska vara dimensionerande för myndigheten.

För att förbättra möjligheten till effektivare användande av samhällets samlade resurser anser Försvarsberedningen att det finns behov av att se över de rättsliga förutsättningarna för Försvarmaktens stöd till samhället. Denna översyn bör nu genomföras.

Beredskapskrav och övning

Riksrevisionen visar på att övnings- och utbildningsverksamheten är ett område som satts på undantag av ett flertal länsstyrelser. Detta är otillfredsställande eftersom det är just vid större och mer komplexa övningar mellan olika aktörer som kompetensen upprätthålls och brister i verksamheten kan uppdagas.

En central del i Försvarmaktens reformarbete de senaste åren har varit ett ökat fokus på övningsverksamheten, men även en större tydlighet när det gäller vilka beredskapskrav som olika enheter ska ha. Det ger möjlighet till en tydlig målstyrning som också har ett uttryckligt fokus på att skapa operativ effekt i verksamheten.

Även krisberedskapen bör i ökad utsträckning gå i en liknande riktning. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) bör få i uppdrag att se över de riktlinjer som idag finns för länsstyrelsernas krisberedskap när det gäller krav på övningsverksamhet och beredskap i syfte att skapa en tydligare målstyrning. Dessa riktlinjer bör vara på en generell nivå och beakta de specifika regionala förutsättningarna som sätter villkoren för de olika länsstyrelsernas verksamhet.

Civilt försvar

En viktig del i det senaste försvarsbeslutet som började gälla den 1 januari 2016 är återtagandet av det civila försvaret. Civilt försvar är den verksamhet som ansvariga aktörer genomför i syfte att göra det möjligt för samhället att hantera situationer då

beredskapen höjs. Målen för det civila försvaret inbegriper skydd av befolkningen, säkerställande av samhällsviktiga funktioner och övriga samhällets stöd till Försvarmakten.

Det är positivt att det civila försvaret nu åter är en prioriterad fråga. Dock återstår mycket arbete att göra och detta är också något som Riksrevisionen pekar på i sin rapport. Man lyfter bland annat fram att bara en länsstyrelse bedömt att den utfört uppgifterna på området och att flera aktörer efterfrågar en tydligare kravställning.

När nu det civila försvaret och totalförsvaret ska återtas innebär det att de som ingår i det civila försvaret, däribland vissa på länsstyrelserna, kommer att krigsplaceras. Dels kommer det bli en viktig uppgift att se över vilka funktioner som kräver krigsplacering, dels kommer det att bli viktigt att se över de samlade krigsplaceringarna, både de militära och de civila befattningarna, så att de inte överlappar varandra. Detta särskilt med tanke på att en betydande del av Försvarmakten utgörs av tidvis tjänstgörande personal.

Finansiering

Betydelsen av finansieringen och möjligheten att skapa ett långsiktigt hållbart krisberedskapsarbete är något som Riksrevisionen lyfter fram i sin rapport. Idag utgörs en stor del av finansieringen av medel som ges på projektbasis. Sedan 2012 är projektbidragen en större finansieringskälla än förvaltningsanslagen för de direkta kostnaderna för länsstyrelsernas krisberedskapsarbete. Detta kan försvåra en långsiktig personalförsörjning och möjligheten att utveckla verksamheten över tid.

Det är därför positivt att MSB inför 2015 beslutade om nya villkor för utvecklingsprojekt, vilka innebar att projekten skulle kunna löpa över en längre tid än förut. Riksrevisionens bedömning är dock att detta inte fullt ut löser problematiken. Regeringen hänvisar till att man i budgetpropositionen för 2016 påbörjat ett arbete för att se över och renodla länsstyrelsernas finansiering för att uppnå bättre kontinuitet och ändamålsenlig verksamhet.

Det är dock viktigt i sammanhanget att understryka vikten av att stärka förvaltningsanslag också går till den avsedda verksamheten. Enligt Riksrevisionen gjordes en överföring 2007 på 14,7 miljoner från krisberedskapsanslaget till länsstyrelsernas förvaltningsanslag. Denna överföring fick inte avsedd effekt, utan användes istället till annan verksamhet.

[Motionärernas namn]

Allan Widman (L)

Hans Wallmark (M)

Daniel Bäckström (C)

Mikael Oscarsson (KD)